

Van vlas tot linnen

door: Jan Paul Spoor

*“Haar is gegeven bekleed te zijn met blinkend, rein, fijn linnen,
want het fijne linnen zijn de gerechtigheden van de heiligen.”*

Openbaring 19:8

Inleiding

De Latijnse naam voor linnen is ‘linum usitatissimum’. Dit betekent: ‘het meest gebruikte linnen’. Met deze benaming erkenden botanisten de innerlijke waarde van de bescheiden vlasplant. De mens weet al duizenden jaren dat deze plant heel bijzondere eigenschappen heeft: ze voelt aangenaam zacht aan, is uitstekend te verven, gaat jaren mee en biedt veel gemak.

Linnen is een natuurproduct en alle delen van de vlasplant kunnen gebruikt worden. Van de zaden maakt men olie voor kleuren, verven, cosmetica en vloerbedekkingen. Vlas is medisch van nut omdat de zaden vermalen kunnen worden tot een fijne bloem voor kompressen en omdat van de vezels draad voor het hechten van wonden kan worden gemaakt. De bijproducten van de linnenproductie worden verwerkt tot een pulpmassa waarvan men bankbiljetten en vezelplaat maakt. Maar primair is vlas natuurlijk bekend als de grondstof voor een bijzonder weefsel.

De eerste keer dat we het woord linnen in de Bijbel tegenkomen is in Genesis 41:42. Jozef krijgt de zegelring van Farao en wordt bekleed met linnen ¹ kleren. Het is hier het blinkend, rein, fijn linnen waarmee Jozef bekleed wordt als hij door Farao verhoogd wordt tot de machtigste man van Egypte. Is Jozef hierin niet een prachtig beeld van de Heer Jezus, die vanuit de vernedering door God verhoogd is (Hand. 2:33; Fil. 2:9)?

De eerste keer dat we het woord vlas ² tegenkomen is in Exodus 9:31. Het bloeiende vlas ondergaat daar het oordeel van de hagel, de zevende plaag die God over Egypte deed komen. In Exodus 9:31 en Jesaja 43:17 wordt hetzelfde woord in de betekenis van vlaspit

¹ Shesh (08336), dit kan twee betekenissen hebben: (1) iets dat is gebleekt, fijn linnen of; (2) albast, marmar. Dit woord wordt hoofdzakelijk gebruikt voor het fijne linnen van de tabernakel.

² Vlas of linnen heet in het Oude Testament ‘pishteh’ (06593), en heeft de betekenis van ‘verbrijzelen’, of ‘pishtah’ (06594), dat maar drie keer voorkomt (Ex. 9:31; Jes. 42:3; 43:17).

gebruikt en gaat het om het terneergeslagen zijn. Ook in Jesaja 42:3 wordt dit woord gebruikt en gaat het erom dat de Knecht des Heren niet zal uitdoven wat kwijnt en terneergeslagen is.

Het iets anders gespelde woord ‘pishteh’ wordt als men de teksten vergelijkt voor kledingstukken gebruikt (zie bijv. Lev. 13:47vv.; Deut. 22:11; Spr. 31:13; Jer. 13:1; Ezech. 40:3; 44:17vv.; Hos. 2:5vv.). We zien in deze teksten ook het vlas of het linnen als iets dat bederven kan. Het is afhankelijk wat iemand ermee *doet*.

Van de Heer Jezus lezen we in Johannes 13:4 dat Hij zich omgordde met een linnen doek; en Zijn grafdoeken waren ook van linnen gemaakt. Deze doeken moesten wel in het graf achterblijven, omdat als het ware niets wat iemand anders had bewerkt, kon delen in Zijn opstanding.

De laatste keer dat we het in de Bijbel tegenkomen is het blinkend, rein, fijn linnen in de kleren van de heiligen in Openbaring 19:8. Ook in dit opzicht is vlas dus de grondstof voor een bijzonder weefsel.

Maar om van vlas linnen te maken moet het heel wat bewerkingen ondergaan. Een oud gezegde zegt: ‘Als je wilt werken, moet je vlas zetten’. Een oud raadsel luidde als volgt:

*Toen ik jong was en schoon,
droeg ik een blauwe kroon.
Toen ik oud werd en stijf,
kreeg ik een bandje om het lijf.
Ik werd gebroken en geslagen,
en door jong en oud gedragen.*

Onze tekst zegt van het linnen dat het de gerechtigheden of daden van de heiligen zijn. Maar het gaat alleen om de daden of gerechtigheden die eeuwigheidswaarde hebben, daarom moeten onze werkzaamheden hier op aarde nauwkeurig gereinigd worden van verontreinigingen. Laten we eens kijken hoe uit droge, dorre vlasstengels het blinkend, rein, fijn linnen tot stand komt.

Zaaien en bloeien

De beste zaaiperiode voor vlas in onze streken is ongeveer op de honderdste dag van het jaar. Dat is rond 10-12 april. Als vlas dicht bij elkaar wordt gezaaid, zullen de planten zich als het ware uitstrekken naar het licht van de zon. Zodoende worden de stengels lang en daarmee de vezels in de plant ook langer. Er zal hierdoor meer linnen uit de plant te winnen zijn. Wanneer het vlaszaad verder uit elkaar gezaaid wordt blijven de planten kleiner en wordt er meer zaad gevormd. Na het zaaien heeft het vlaszaad ongeveer 100 uur nodig om te ontkiemen. En tussen het zaaien en de oogst in juli verstrijken amper 100 dagen. De plant is eind juni volgroeid en kleurt dan goudgeel. Daarna begint de bloei. Dit schouwspel duurt kort omdat elke vlasplant maar één dag bloeit. 's Morgens vroeg gaan de bloempjes open en tegen de middag vallen de blaadjes alweer af. De bloei van het vlas duurt een paar weken. Elke morgen opnieuw is dan een lichtblauw golvende zee van bloempjes te zien.

We kunnen in de groei van het vlas de kortstondigheid van het aardse leven zien. Petrus sprak al over de kortstondigheid van de bloei in zijn aanhaling van Jesaja 40: *“Alle vlees is als gras en al zijn heerlijkheid als een bloem van het gras. Het gras verdort en de bloem valt af”* (1 Petr. 1:24). *“Gedenk, wat mijn levensduur is, tot welke nietigheid Gij alle mensenkinderen hebt geschapen”* (Ps. 89:47). Maar wat is het mooi om te zien dat de groei van het vlas zich op het laatst uitstrekt tot de hemel, weergegeven door de oorspronkelijke lichtblauwe kleur van de bloemen. Wanneer het vlas (onze werkzaamheden) dicht op elkaar staat, komt er veel linnen.

Oogsten

Als het vlas rijp is, zijn in plaats van de bloemen kleine zaadbolletjes aan de stengels gekomen. Het vlas is inmiddels bruin gekleurd.

Om het gewas maximaal te benutten wordt vlas niet gemaaid, maar met wortel en al geoogst. Als het gemaaid zou worden, dan zou het onderste stukje van de stengel verloren gaan. Ook in dit laatste stukje stengel zitten vezels. Dit oogsten gebeurde vroeger met de hand. Tegenwoordig wordt dit gedaan door

mechanische rooimachines, maar nog altijd worden de planten met wortel en al geoogst.

Als we ouder worden, komen de donkere dagen. Als we jong zijn, leren we makkelijker, we groeien sneller, we kunnen veel meer aan. Daarom is het verstandig de groeiperiode goed te gebruiken: *“Gedenk dan uw Schepper in uw jongelingsjaren, voordat de kwade dagen komen en de jaren naderen, waarvan gij zegt: Ik heb daarin geen behagen”* (Pred. 12:1). Dan krijgt het vlas als het ware een rouwgewaad. Toch is er hoop, want er is een bijeenverzamenen: *“Ik zal U verhogen, HERE, want Gij hebt mij opgetrokken, en mijn vijanden geen vreugde over mij gegeven. HERE, mijn God, tot U riep ik om hulp, en Gij hebt mij genezen. HERE, Gij deedt mij opkomen uit het dodenrijk, Gij hebt mij leven gegeven, zodat ik niet in de groeve nederdaalde”* (Ps. 30:2-4).

Drogen

Na het oogsten wordt het vlas met roggestro in bossen bij elkaar gebonden. Als men bij het binden het vlas zelf zou gebruiken, zouden de zaadbollen van de stengels verloren kunnen gaan.

De bossen worden in hokken (kapellen) op het veld gezet om ze door de wind te laten drogen. Na enkele weken, afhankelijk van het weer, is het vlas droog genoeg. Het wordt op een kar geladen en op de boerderij in de schuur opgeslagen voor volgende bewerkingen.

“Mijn rouwklacht hebt Gij veranderd in een reidans, mijn rouwkleed hebt Gij losgemaakt, met vreugde mij omgord” (Ps. 30:12).

Repelen

De eerste bewerking die het vlas nu moet ondergaan is het repelen. Hierbij wordt het in kleine bosjes door een grove kam getrokken. Bij deze bewerking vallen de droge zaadbollen van de stengel. Na het repelen worden de bossen opnieuw met roggestro gebonden.

Na het repelen worden de zaadbollen verzameld om gedorst te worden als het vlas ligt te rotten. Bij het dorsen wordt met een wan het kaf van het vlaszaad gescheiden. Het zaad wordt heel zorgvuldig bijeenverzameld. Een deel van het zaad wordt bewaard als zaaigoed voor het volgende jaar, de rest wordt later naar de olieslagmolen gebracht om er lijnolie van te maken. De schilletjes van de zaden die uit de oliemolen komen worden daarna samengeperst tot lijnkoeken, die dan weer aan het vee worden gevoerd. De opbrengst aan zaadbollen bedraagt ongeveer 20% van de totale vlasoogst = 120 kg. De helft (60 kg) bestaat uit zaad en de rest (60 kg) uit kaf. Vlaszaad bevat 37% olie.

In de Bijbel lezen we niet dat er uit vlaszaad olie werd gewonnen. We lezen ook niet over het gebruik ervan. We maken er dus ook geen toepassing van in dit

artikel. Dit kunnen we beter doen met de andere granen, die in de Bijbel worden genoemd. In de Bijbel gaat het bij het vlas puur om het linnen dat eruit gewonnen wordt.

Roten

Na het drogen moet het vlas worden blootgesteld aan vocht om de pectine af te breken die de vezels bijeenhoudt. In het verleden rootte men het vlas in rivieren, of vennen. Door het roten komt de ring met vezels, dicht onder bij de bast, los te liggen van de harde, houtachtige kern van de plant.

Het roten gebeurde vroeger in vennen met stilstaand water. De bossen vlas werden onder water tot een mijt opgebouwd. Om te zorgen dat alles goed onder water bleef, werden bovenop de bossen stukken hout of stenen gelegd. Een normale water-roting duurt precies drie weken. Proefondervindelijk was in de loop van de eeuwen vastgesteld dat het rotingsproces na precies een en twintig dagen en nachten zover gevorderd was dat de ring van vezels los was gekomen van de binnenkern. Dit was het moment om het vlas uit het ven te halen en te drogen.

Vlas kan ook worden geroot door het uit te spreiden over het veld, waar het gedurende enkele weken wordt blootgesteld aan regen, dauw en zonneschijn. Men sprak dan van 'dauwrotten', omdat de roting gebeurde door de dauw die elke nacht het vlas nat maakte.

Voor de laatste bewerkingen moet het vlas weer gedroogd worden. Af en toe moet het daarbij omgekeerd worden om het droogproces te versnellen. Daarna wordt het met vers roggestro weer gebonden en in de schuur opgeslagen. In Richteren 2:6 lezen we dat Rachab de twee verspieters verbergt onder de vlasstengels, die zij uitgespreid had liggen op het dak. We kunnen hieruit concluderen, dat men in die tijd het vlas liet dauwrotten op de daken van de huizen.

De Heer geeft ons hiervan een voorbeeld. Hij stond, *“terwijl Hij wist dat de Vader Hem alles in de handen had gegeven en dat Hij van God was uitgegaan en tot God heenging, van de maaltijd op en legde zijn kleren af; en Hij nam een linnen doek en omgordde Zich. Daarna goot Hij water in het bekken en begon de*

voeten van de discipelen te wassen en af te drogen met de linnen doek waarmee Hij omgord was” (Joh. 13:3-5). Hij wuste de voeten van de discipelen. Hij wil onze voeten wassen. We mogen volgens de opdracht van de Heer ook elkaar de voeten wassen. Dit allemaal om het water, dat van het Woord van God spreekt (Ef. 5:26), zijn reinigende en losmakende werking te laten doen. Laten we ervoor waken de hierna volgende bewerkingen niet uit te voeren voordat dit belangrijke werk gedaan is. Het roten vergt vaak de meeste tijd.

Braken

De vezels moeten nu worden losgemaakt van de houtachtige kern van de stengel. Deze bewerking heet braken (breken). Het is dan eind september of begin oktober, ongeveer honderd dagen na de oogst.

In een kuil wordt een vuur aangelegd. Dit vuur wordt zo gestookt dat het lang blijft nagloeien. Op een paar houten stokken wordt het vlas boven het smeulende vuur uitgespreid. Daarbij houdt een oudere, zeer ervaren vrouw in de gaten dat de stengels goed warm worden, maar niet verbranden.

Vlas is sterk, maar wel gevoelig voor vuur (Richt. 16:9). Als de vezels verbranden, zal het linnen er nooit blinkend en rein uit kunnen zien. Geschikt voor touw of gordels is het dan ook niet meer, want het is zijn sterkte kwijt. Gelukkig is dit deel van het werk in handen van de Here: *“Hoelang nog, o HERE? Zult Gij voortdurend toornen, zal uw naijver branden als een vuur?”* (Ps. 79:5; 89:46).

Tijdens het braken worden de houtdelen van de plant meerdere keren tussen openstaande balken van de braak gebroken. De vezels zelf zijn zo buigzaam dat zij *niet* breken. De gebraakte bosjes vlas worden in elkaar gedraaid en in een zak bewaard.

“In den hoge en in het heilige woon Ik en bij de verbrijzelde en nederige van geest, om de geest der nederigen en het hart der verbrijzelden te doen opleven” (Jes. 57:15). *“God weerstaat hoogmoedigen, maar nederigen geeft Hij genade”* (Jak. 4:6; 1 Petr. 5:5)

Zwingelen en hekelen

Bij het braken was het grootste deel van de gebroken houtachtige stengels al tussen de vezels uitgevallen. Om ook de overige houtdeeltjes te verwijderen, legt de meid telkens een klein bosje vezels over de zwingelplank. Met de zwingel of het zogenaamde “zwaard” maakt zij dan een slaande beweging langs het bosje vlas en slaat op deze manier de houtrestjes uit de vezels.

Passen wij in ons leven het Woord van God toe als een zwaard om de vezels te verwijderen (Ef. 6:17; Hebr. 4:12)? Als op die manier de grove delen zijn

verwijderd, wordt het vlas daarna ook nog met een kleine ijzeren kam (de hekel) gekamd.

Korte vezels (de lokken) worden gebruikt voor het spinnen van touw en grove garens en pitten voor olielampen; de fijne, lange vezels (het lint) leveren uiteindelijk het fijnste linnengaren op.

De hekel bestaat uit een houten blok waarin een aantal ijzeren pennen bevestigd zijn. Er wordt onderscheid gemaakt tussen een grove, een middel en fijne hekel. Een klein bosje vlas wordt dan over de hekel gehaald. Op die manier kamt zij het vlas uit. Als de ene kant gehegeld is, draait zij het bosje vlas om en hekelt de andere kant. Van tijd tot tijd wordt de hekel schoongemaakt. De korte vezels die in de hekel achterblijven, worden 'werk' genoemd. De lange vezels blijven in haar hand achter en worden zorgvuldig samengebonden tot zogenaamde 'popjes'.

“Onderwerpt u dan aan God. Weerstaat echter de duivel en hij zal van u vluchten. Nadert tot God en Hij zal tot u naderen. Reinigt de handen, zondaars, en zuivert de harten, wankelmoedigen. Weest ellendig, treurt en weent; laat uw lachen in treuren en uw blijdschap in verslagenheid veranderd worden. Vernedert u voor de Heer en Hij zal u verhogen” (Jak. 4:7-10).

Spinnen

Spinnen is het uitrekken van lange of korte vezels tot 'lint', dat in een bepaalde richting wordt getwist om de vezels te verbinden. De linten worden vervolgens met de spinmachine tot garens van verschillend gewicht en dikte gesponnen (getwijnd). Fijne vezels worden 'nat' gesponnen, wat zorgt voor een glad en glanzend aspect. De korte touwvezels worden 'droog' gesponnen, wat een minder regelmatig, pluizig garen oplevert.

Weven, bleken en verven

Alvorens men tot weven overgaat, worden de garens gecontroleerd op stevigheid, gelijkmatigheid en soepelheid.

Na het weven wordt elke meter stof gecontroleerd en op kwaliteit getest. Als het weefsel niet in zijn ruwe staat verwerkt wordt, gaat het naar de afwerkingafdeling om een bleek- of verfproces te ondergaan. Het bleken van linnen vereist bijzondere vakkennis. Enerzijds moet men voldoende chemicaliën gebruiken om alle pectineresten en bastdeeltjes te verwijderen, anderzijds mag dit proces niet de structuur van de vezels zelf aantasten. Na het bleken of verven krijgt het linnen vaak nog een behandeling om het kreukvrij of onderhoudsvriendelijk te maken.

Tot slot

Linnen is fris, schoon en comfortabel. Het is zacht, maar tegelijk ook sterk en duurzaam. Hoe vaker men het gebruikt, hoe zachter en sterker het wordt. Linnen kan 20% van zijn gewicht aan vocht absorberen voordat het zelf vochtig aanvoelt. Daarbij geeft het ook het vocht gemakkelijk af aan de lucht, zodat het fris en droog blijft aanvoelen. De levitische priesters zullen geen wollen kleren mogen aantrekken bij hun dienst in de tempel, alleen linnen kleren (Ezech. 44:17-18).

We zullen eenmaal voor Hem staan in blinkend, rein, fijn linnen. Maar laten we het niet vergeten: 'het is haar gegeven bekleed te zijn'. Het roemen in eigen gerechtigheden is er niet bij, gezien al het werk dat aan ons linnen is gedaan door de Heer en anderen die de opdracht van de Heer hebben opgepakt. Laten ook wij de linnen doek pakken en anderen dienen.

Oude Sporen 2009

